

FAMILIA KLAPKA

IOAN HAȚEGAN

Primul reprezentant al familiei care are legături cu Banatul este Karl Josef Norbert Klapka¹, născut în anul 1757 în localitatea Saaz din Cehia și decedat pe 22 aprilie 1817 la Timișoara. Studiază farmacia la Praga și Viena, apoi profesează la Znaim în Moravia, de unde pleacă spre regatul Ungariei. Aici înființează mai multe farmacii de campanie (Feldapotheke) care vor fi folosite de trupele imperiale în timpul războiului cu otomanii (1786 – 1789). Cu acest prilej, organizează puncte farmaceutice militare și pe teritoriul Banatului. Ca mulțumire pentru eficiența dovedită, împăratul îi face cadou unele farmacii. Karl se stabilește – după încheierea conflictului – la Arad, unde se căsătorește.

Pe 16 august 1794, Karl Klapka cumpără farmacia lui Natrop din Timișoara cu 25.000 guldeni, o denumește „La vulturul negru” („Zum Schwarze Adler”) și obține dreptul de cetățenie. Inchiriază pe 15 ani și farmacia mare a orașului. În anul 1807 își prelungește pe încă zece ani contractul cu primăria timișoreană, dar în anul 1811 își vinde altă farmacie „La regele Ungariei”, („Zum König von Ungarn”) lui Johann Nepomuk Speckner pentru suma de 250.688 florini și 38 creițari. În același an 1811, Karl Klapka figurează ca senator de drept al orașului Timișoara și se ocupă de probleme culturale, în special de problemele teatrului orașenesc. Moare pe 22 aprilie 1817.

În urma sa lasă o văduvă (Barbara, născută David, la Arad, în anul 1767 și decedată la Timișoara pe 18.09.1818) și cinci copii: Karl, Josef, Franziska (căsătorită deja cu Misselbacher), Friedrich - August (18 ani) și Barbara (de 15 ani), dar și o avere de 202.402 florini. Dintre toți, cel mai cunoscut avea să fie Josef, cel de-al doilea fiu.

Acesta se naște în anul 1786. În general se consideră ca loc de naștere Aradul, dar cercetătorul Anton Peter Petri² nu îl află în matricolele născuților din biserica parohială romano-catolică de aici, fapt care-l determină să plaseze nașterea tot la Saaz în Boemia. Copilărește la Arad, acolo unde familia avea o afacere. În anul

1. Biografiile membrilor familiei Klapka sunt detaliate de Lendvai Miklós, **Temes varmegye nemes csáládai**, I, Timișoara, 1896, p. 40 – 44 și sintetizate de Anton Peter Petri, **Biographische Lexikon des Banater Deutschthum**, Marquarstein, 1992, col.935 – 938, Berkeszi István, **A Temesvári könyvnyomdászati és hírlápirodalom története**, Timișoara, 1900, p.9-17. Josef Klapka este amintit ca părinte al jurnalisticii și tiparului bănățean în zeci de studii consacrate presei bănățene. Fiul său Georg /György, este autor al mai multor lucrări iar viața sa a făcut obiectul multor studii și articole.

2. Anton Peter Petri, op.cit. col.936.

1807 vine la Timișoara și se căsătorește cu Theresia (născută David), văduva tipografului Jonas; preot la cununie va fi canonicul Anton Török, viitor episcop romano-catolic la Timișoara. În același an 1807 dobândește cetățenia timișoreană și, pe 20 mai, depune jurământul de cetățean.

Tipografia, legătoria de cărți și librăria aferentă (ce vindea în special cărți venite din imperiu) aduce familiei un venit anual de circa 10.000 florini, mai ales din tipărirea calendarelor (peste 4.000). Criza economică din anul 1811 aduce tânăra familie aproape de faliment, dar consistentul sprijin financiar al tatălui (farmacistul Karl Klapka) redresează situația.

Tipografia Klapka era una dintre cele mai mari și mai bine utilizate din întreg regatul. Lucrau aici 2 zețari, 1 factor, 4 tipografi, personal auxiliar. Consumul lunar de hârtie era de 60 de suluri. Calendarele sale au făcut furori și a primit comenzi din diferite regiuni. Incepe să editeze și publicații periodice.

Nivelul ridicat de educație, afacerea prosperă și relațiile pe care și le face în lumea afacerilor îl aduc rapid pe Josef Klapka printre cei mai influenți și mai respectați cetățeni timișoreni. În anul 1809, atunci când garnizoana imperială părăsește Timișoara și luptă în bătăliile împotriva lui Napoleon, locul ei este luat de garda civică, în care Josef Klapka este căpitan și păzește arhivele orașului; probabil și tezaurul imperial, dar secretul existenței acestuia la Timișoara era atât de bine păzit, încât doar puțini știau de existența lui.

În anul 1812 este ales "Pater" al orașului, dar renunță la indemnizația care se cuvenea acestei funcții, în favoarea funcționarilor primăriei și a asociației pentru ocrotirea orfanilor. În anul 1812, în asociație cu alții, preia administrarea teatrului orașenesc, pe timp de doi ani.

În anul 1815 primește aprobarea pentru deschiderea bibliotecii publice de împrumut cu sală de lectură – prima de acest fel din imperiu, pe care o va administra timp de 16 ani, apoi o va vinde lui Beichel. Pe speze proprii, participă - în anul 1816 la Budapesta - la conferința de reorganizare a gărzilor civice din regatul ungar.

Anul 1817 este greu pentru Josef Klapka : în răstimp de 6 săptămâni își pierde soția și mama. Timp de doi ani va asigura gratuit necesarul de rechizite și papetărie pentru școlile timișorene.

Pentru meritele sale, Josef Klapka este ales primar al Timișoarei în anul 1819 și reales mereu timp de 14 ani. Dintre faptele primarului cităm: sistematizarea rețelei stradale, menținerea curățeniei, săparea canalului sanitar în lungime de 4 km, încasarea la timp a impozitelor cuvenite orașului. În calitate de primar el îndeplinea și funcția de colonel al gărzii civice timișorene.

În anii 1825 și 1832 Josef Klapka a fost ales ca reprezentant al Timișoarei în parlamentul maghiar, unde s-a remarcat prin acțiuni liberale, de descătușare a vieții economice și sociale. Ecoul favorabil al activității sale a făcut ca mai multe comitate (Timiș, Torontal, Caraș, Heves) să-l numească judecător al curților lor de apel, iar orașul Eperjes l-a ales cetățean de onoare.

Neglijarea afacerilor proprii în timpul exercitării funcțiilor publice face ca tipografia, legătoria, librăria și biblioteca Klapka administrate ad interim de fiul său Josef (1807 – 1940) să sufere pierderi importante și să-l oblige să le vândă, pe rând, lui Josef Beichel. Mai întâi tipografia, în 1829, apoi restul. La încetarea activităților publice, lichidează tipografiile (Timișoara și Arad), imobilele și se retrage la Arad unde trăiește retras până la decesul din 12 mai 1863.

În anul 1830 comitatul Timiș propune guvernului regal maghiar ridicarea lui Josef Klapka la rangul de nobil. Împăratul – rege Ferdinand V promulgă decizia pe 15 iulie 1841, pentru Josef și copii săi : Ferdinand și Theresia din prima căsătorie, respectiv Georg (György) și Iulia din cea de-a doua, cu Julia Kehrer. La 18 octombrie 1841, în sala festivă a palatului administrativ din Piața Unirii, se citește acest act. Cei doi fii, Ferdinand și Georg, vor avea cariere militare fulminante, ajungând amândoi generali.

Josef Klapka a fost unul din măștrii tiparului bănățean, atât prin dotarea tehnică a tipografiei sale, cât mai ales prin felul în care a reușit să tipărească – la nivel calitativ înalt – sute de cărți, publicații periodice: ziare, reviste, calendare, foi volante, etc. Spiritul întreprinzător l-a făcut să dobândească comenzi mari din mai multe zone ale regatului iar tipografia sa a devenit un girant al calității. Dintre sutele de titluri azi se cunosc doar câteva zeci.

Josef Klapka este și părintele jurnalisticii bănățene. El a fost ziarist, redactor, tehnoredactor, tipograf și distribuitor de presă timișoreană. Iată titlurile publicațiilor periodice scrise, editate și/sau tipărite, care sunt cunoscute :

1. **TAGESBERICHT** („Informația zilnică”) apare din iunie 1809, timp de aproape un an

2. **BANATER ZEITSCHRIFT FÜR LANDWIRTSCHAFT, HANDEL, KUNDE UND GEWERBE** („Revista bănățeană pentru agricultură, comerț, știință și meserii”)

ANUL I 1827 nr. 1 începutul lunii noiembrie

ANUL II 1828 ultimul număr 78 din 30 septembrie.

Bisăptămânal. Prima revistă din Banat.

3. **NOTIZEN über die dramatischen Leistungen der Bühne-Gesellschaft der herren** J.B. Hirschfeld und F. Herzog während des Winter 1828- 1829 zu Temeswar („Notițe despre realizările dramatice ale societății teatrale a domnilor

Hirschfeld și Herzog în sezonul de iarnă 1828 – 1829 la Timișoara”).

4. **THALIA**. Nov.1830 – martie 1831, în 8 – 10 pagini, în tipografia vândută lui Beichel.

5. **TEMESWARER WOCHENBLATT** („Foaia săptămânală a Timișoarei”) martie 1831 – 27 iunie 1840 . Pe 4 iulie reappare cu același titlu dar cu subtitlul: „Revistă pentru știință, artă și industrie”. Cu scurte întreruperi va apare până în anul 1866. Va fi principalul ziar al Banatului.

Editor J. Beichel, redactori : J.Klapka, K. Beichel, D. Wachtel,M. Stockinger, G. Fledinger, K. Hirschfeld.

6. **VOLKS UND HAUS KALENDER FUR BANAT** 1841, editor J. Beichel.

Din producția tipografică a lui Josef Klapka se cunosc doar 43 de titluri ⁽³⁾. Cercetări mai recente adaugă alte 16 ⁽⁴⁾. Lista acestora este prezentată în anexe.

3. Berkeszi István, op.cit., p.177 – 179 enumeră 44 titluri

4. Elena Rodica Colta, **Câteva tipărituri ocazionale timișorene identificate în fosta colecție bibliofilă János Vásárhelyi din Arad**, în „Analele Banatului”, Serie Nouă, arheologie – istorie, vol.V, Timișoara, 1997, p.415 –424, analizează zece tipărituri în tipografia lui Josef Klapka, dar și altele, anterioare sau posterioare (Joans și Beichel) La anexe aducem mulțumirile noastre autoarei și Arhivelor Naționale filiala Arad, care le păstrează într-un coligat.

II. TIMIȘOARA LUI KLAPKA

II.1 Prezentare generală

Primul reprezentant al familiei Klapka ajunge la Timișoara și în Banat în jurul anilor 1780, ca organizator al farmaciilor de campanie din preajma și din timpul ultimului război dintre habsburgi și otomani, 1786 – 1789. Pentru meritele sale militare, Karl Klapka este răsplătit cu câteva asemenea farmacii. Familia se va stabili la Timișoara dar va avea și interese economice la Arad.

Cum arăta Timișoara în acea vreme, ce locuitori avea și care era ritmul vieții citadine? Din actele și consemnările (puține) rămase, dar și din descrierile călătorilor străini, încercăm un profil al vieții din cetatea și orașul Timișoara la sfârșitul veacului al XVIII-lea și în prima jumătate a celui de-al XIX-lea.

La sfârșitul secolului al XVIII-lea, Timișoara era o cetate ridicată în stil Vauban târziu, între anii 1723 – 1765, cu 9 bastioane și 3 porți. În interiorul fortificațiilor era cartierul Cetate – inima și sufletul orașului. Între fortificații și cartiere (Fabric; Maierile Vechi/românești, azi Elisabetin; Maierile Noi/germane, azi Josefín) se întindea Glacisul – o suprafață de teren de circa 949 m², liberă de construcții, care înconjură fortificațiile și garanta siguranța acestora.

Rolul strategic excepțional al cetății și garnizoana numeroasă vor crea reale dificultăți în dezvoltarea economică a orașului. Lupta cetățenilor pentru eliberarea de constrângerile militare va dura până spre sfârșitul acestui veac XIX. Elemente ale progresului economic, administrativ și social din Timișoara sunt însă constante în fiecare an și deceniu. Timișoara a fost declarat oraș liber regal prin diploma de privilegii a împăratului Iosif al II-lea din 27 decembrie 1781.

Timișoara era condusă de un magistrat (consiliu local) și de un primar. Până la 1781 erau două magistrature: unul pentru catolici și unul pentru ortodocși. Unificarea s-a produs în anul 1782, iar sediul consiliului local și al primăriei a fost cel din Piața Libertății („Primăria Veche”). Fostul sediu al magistratului ortodox („rascian”) a fost atribuit definitiv teatrului orășenesc.

Pentru înțelegerea contextului în care a activat la Timișoara tipograful, omul de cultură, cetățeanul și primarul Josef Klapka, o succintă prezentare a vieții timișorene din prima jumătate a secolului al XIX-lea este absolut necesară.

II.2. Evenimente timișorene

1800:

- se deschide învățământul teologic ortodox
- se deschide prima școală primară de fete
- la Timișoara ajunge, în prima sa călătorie, cunoscutul botanist Paul Kitaibel
- se stabilește la Timișoara Constantin Roja, aromân, devenit medic, scriitor, vorbitor a 14 limbi

1801:

- ian.1 se naște în Cetate Katharina Herbert, actriță faimoasă (1829-1866) la Praga, Berlin, Dresda, etc.
- martie 11 : în sala Reduta (fostul magistrat ortodox) se serbează cu fast ziua de naștere a împăratului Franz (Francisc) I
- se deschide primul cazinou
- septembrie - vizita arhiducelui Karl, comandantul militar al imperiului
- se naște pictorul Gabor Melegh (+1835)
- orașul are 12 cafenele în care se citeau și se comentau ziarele, se jucau diferite jocuri de noroc

1802:

- se reface palatul Deschan – simbol și exemplu pentru arhitectura neoclasicistă timișoreană și bănățeană; la etaj va funcționa un cazinou
- apare lucrarea lui Dimitrie Țichindeal: Sfaturile înțelepte cei simțitoare, prelucrare după Dositei Obradović
- moare Vasile Nicolici, directorul școlilor ortodoxe bănățene
- 13 august: se naște poetul Nikolaus Lenau
- teatrul este sub direcția lui Rudolf Schneider

1803:

- moare Adam Karlitzky, directorul Școlii Normale din Timișoara

1804:

- se naște Petru Cermena, (+ 1882) șeful poliției orașului, militant pașoptist
- Constantin Paraschovici arendează pe doi ani teatrul orășenesc

1805:

- apare la Timișoara publicația săptămânală „Temeswarer Wochenblatt”

1806:

- feb.2 se naște Maria Fischer Schwarzböck, renumită solistă de operă pe scenele de limbă germană din centrul Europei

- apr.18 se naște Pavel Vasici, medic, autor al primelor lucrări românești de medicină, “doctorul săracilor din Timișoara “
- sept.9 feldmareșalul (de origine aromână) Petru Duca îi cere comandantului militar al Timișoarei să oprească plecările cetățenilor de aici în Rusia
- nov.17 se deschide seminarul teologic romano-catolic (1806 - 1950)
- Mihai Roșu Martinovici publică în trei volume lucrarea Despre lume adunate Visteria sufletească
- Direcția teatrului este asigurată (până în 1817) de Petru Malenița, Toma Vidak și Baić
- într-un singur an (1.11.1806-1.11.1807) pe Bega au navigat 331 vase cu un volum de 6-7000 chintale marfă

1807:

- mai 12-13 împăratul Franz Joseph vizitează Timișoara și discută cu militarii creșterea contribuției militare a Timișoarei în oameni, produse și bani pentru campaniile antinapoleoniene
- mai 22 se naște în Cetate Karl Brocky, care avea să devină pictorul curții regale britanice
- se investesc 44.000 guldeni pentru renovarea și mărirea teatrului orășenesc
- este înaintat împăratului Recursul maiestatic, privitor la școlile românești din Banat
- Școala Normală se mută în localul piariștilor (str. Ungureanu nr.1)

1808:

- se constituie Garda Civilă din Timișoara, în care Klapka are un rol activ
- se naște Petru Lupulovici, cunoscut scriitor și militant român
- la Liceul Piărist învață și 8 copii români, dintre care unul este “eminens primus”, iar ceilalți 7 sunt “eminens”

1809:

- de teama lui Napoleon, tezaurul imperial habsburgic este mutat, în secret, la Timișoara, unde este păzit de Garda Civilă
- sosește aici Karl Schonbuck, sufleur și critic de teatru (+ 1830)
- Timișoara are 2 asociații comerciale, 2 manufacturi pentru piele și mătase, 1 pentru fier, 1 moară de hârtie, 1 fabrică de bere, 1 oficiu poștal, 1 oficiu al sării, 1 oficiu al lemnului
- Josef Klapka editează publicația „Tagesbericht”, al cărei abonament costă 7 florini în oraș și 9 pentru expediere prin poștă

1810:

- aug.31 - se naște în Cetate Vincenz Edler von Minutilev, viitor feldmareșal - pictorul Arsa Teodorovici locuiește la Timișoara între anii 1810-1816

1811:

- se prezintă prime audiții din lucrările lui Ludwig van Beethoven

1812:

- președintele magistratului (al consiliului local) este – de acum înainte – primarul și nu unul dintre consilieri

1813:

- se constituie prima asociație de tir
- febr.2 - se naște Julia Gräfin von Hager – poetă de limbă germană
- mar.10 - se naște Franz Reiter (+1874), viitor inginer hidraulic și membru al Academiei maghiare de științe
- mai 8 - se naște Leopold Ritter von Lebzeltens, viitor general

1814:

- miliția civilă este înrolată în legiune și luptă în ultimele bătălii cu Napoleon
- prizonieri francezi străbat Banatul și Timișoara
- Dimitrie Țichindeal publică Filosoficești și politicești prin fabule moralnice învățături, lucrare confiscată de autorități

1815:

- ian.27 - Anton Schmidt primește diploma de arhitect: se va remarca prin construcții monumentale la Timișoara și Arad
- mai 15 - se deschide la Timișoara Biblioteca Klapka, prima bibliotecă publică de împrumut cu sală de lectură din Imperiul Habsburgic

1816:

- oct.13 - se serbează la Timișoara centenarul eliberării orașului de sub stăpânirea otomană

1817:

- se naște pictorul Ferenc Komlossy

1818:

- ian.18 - moare Dimitrie Țichindeal
- Timișoara are 11.098 locuitori
- sosește din Franța Alexandre Bonnaz, viitor episcop romano-catolic
- Josef Kratochwil (+1839) este capelmaestru al Domului romano-catolic
- Vasile Georgevici, preot militar participant la campaniile antinapoleonice, este numit protopop al Timișoarei și obține de la împărat dreptul de a ridica o biserică ortodoxă română în Fabric

1819:

- apr. 4 - se naște Ernst Heim – Hazay, tipograf
- iul. 27 - se naște Claudiu Babeș, scriitor de expresie franceză la Paris
- pictorul Pavel Petrovici face o călătorie de studii în Italia
- Josef Klapka devine primar al Timișoarei
- Basilius Baich, medicul șef al orașului, adresează un memoriu guvernului maghiar privitor la starea deplorabilă a sănătății din oraș; singurul care ia măsuri, alocând fonduri substanțiale, este primarul Klapka

1820:

- feb. 2 - se naște György Klapka, fiu al primarului, viitor general pașoptist
- apr. 4 - se naște Franz Georg Gottfried Feldinger-Földvály, general pașoptist (compune imnul revoluției maghiare, este primul biograf al poetului Petőfi Sándor)
- dec. 20 - se naște pictorul Anton Fiala
- Franz Herzog arendează (până în anul 1831) teatrul timișorean, inaugurând o nouă epocă în activitatea acestuia: stagiune de iarnă la Timișoara și de vară la Sibiu

1821:

- se naște Karl Nikolaus Hirschfeld, poet, scriitor, jurnalist

1822:

- ian. 26 - se naște Johann Fiala, adjutant al generalului pașoptist Bem, refugiat în SUA, inginer de căi ferate, participant la războiul civil american, autor al primei hărți a fluviului Missouri
- sept. 29 - Protopopul Vasile Georgevici înaintea împăratului un memoriu în privința stării culturale a românilor
- scriitorul maghiar Döbrentei G. și timișoreanul Trattner petrecla "Trompetistul", unde un taraf de țigani cântă ungurește, dar la întrebările scriitorului răspund – prin translator – că nu știu ungurește

1823:

- mar. 3 - se naște, în Fabric, istoricul maghiar Pesty Frigyes
- mai 15 - se naște în Cetate Josef Karl Nigg, muzician, pianist, compozitor, cântă în cazinourile din Timișoara și Viena
- nov. 3 - tânărul inginer militar Bolyai János, aflat în garnizoana Timișoara, își anunță tatăl că a pus bazele primei geometrii neeuclidiene din lume
- nov. 25 - moare la Timișoara Jeanette d'Honrath, căsătorită von Gretz, soția comandantului cetății Timișoara, prima iubită a lui Ludwig van Beethoven; este înmormântată în cripta bisericii franciscane din Cetate

- se introduce limba maghiară ca limbă oficială la primărie și în oraș

1824:

- aug. 28 - privilegiul de oraș liber regal este reînnoit pentru Timișoara

1825:

-primarul Josef Klapka și notarul șef Andrei Nicolici reprezintă Timișoara în parlamentul maghiar și solicită măsuri liberale în domeniul economic și social

- se înființează parohia evanghelică în Timișoara – Cetate
- boierul muntean Dinicu Golescu vizitează și descrie Timișoara
- se prezintă opera Clavigo de L.van Beethoven
- încep lucrările la Canalul Sanitar, în paralel cu canalul Bega
- apr. 14 - se naște pictorul Bersuder

1826:

- se prezintă piesa Cabală și iubire de Friedrich Schiller
- se prezintă piesa Emilia Galotti de Lessing
- se prezintă piesa Kätchen von Heilbron de Kleist

1827:

- au loc ample lucrări de canalizare și de forare de fântâni în Cetate
- canalul sanitar are o lungime de 4 km
- „Banater Zeitschrift für Landwirtschaft, Handel, Kunde und Gewerbe”, publicație editată și tipărită de Josef Klapka, între 1.04.1827 și 30.09.1828

1828:

- apare prima publicație teatrală: „Notizen über die dramatischen Leistungen der Bühnengesellschaft”
- sept. 15 la Timișoara are loc prima reprezentație teatrală în limba maghiară cu piesa IV Béla futăsa, a unei trupe clujene

1829:

- apr. Klapka își vinde tipografia lui Josef Beichel
- sosește la Timișoara Karl Stielly, profesor și critic teatral, colaborator la „Temeswarer Wochenblatt”
- se prezintă piesa Fiasco de Friedrich Schiller

1830:

- nov.- martie 1831 apare la Timișoara, „Thalia” publicație teatrală, editată de Klapka, apoi de Beichel
- Pavel Vasici publică (în traducere și adaptare) Antropologia, prima lucrare

medicală în limba română

- în Fabric se construiește moara Ferdinand
- se prezintă piesa Sapho de Grillparzer
- primarul Klapka cere în parlament dreptul de egală reprezentare a orașelor

1831:

- iul. 4 - apare noua serie din „Temeswarer Wochenblatt”
- Feldinger își publică prima lucrare în „Temeswarer Wochenblatt”
- se prezintă piesa Maria Stuart de Friedrich Schiller
- se construiește biserica evanghelică din Cetate
- Pavel Vasici publică Dietetica
- Aug. 12 - oct. 7 holera face ravagii în Timișoara și Banat (1361 morți)

1832:

- sunt investiți 40.000 guldeni în renovarea, modernizarea și mărirea clădirii teatrului, care ajunge la standarde occidentale
- începe forarea unei fântâni în Piața Unirii (55 m adâncime)
- vine la Timișoara Michael Schwabelberg, maistru de sigilii, care lucrează aici până la moarte, 1880
- „Theater almanache”, publicație apărută până în anul 1839, sub direcția lui Theodor Müller
- Pavel Vasici își deschide în Elisabetin primul cabinet medical
- între anii 1832 – 1900 pe canalul Bega au călătorit 605.565 pasageri

1833:

- aug. 5 Tipograful Beichel nu primește aprobarea autorităților pentru a edita „Banater Zeitschrift” iar Johann N. Preyer pentru „Temescher Zeitschrift”

1834:

- regizorul trupei teatrale este Philipp Nötzl

1835:

- mar. 3 - se naște Emil Remy-Beizenkovich, diplomat în Europa, Asia, Africa
- se constituie prima reuniune a învățătorilor din Banat la Timișoara
- Sava Vuković vrea să înființeze o societate de lectură (Lesegesellschaft)

1836:

- mart. apare „Temeswarer Wochenblatt”
- la Timișoara sunt 1028 bolnavi de holeră
- la Timișoara se cumpără 33 exemplare din Antropologia lui Pavel Vasici
- dec. 22 - se naște Armand Papadopol, scriitor de expresie franceză la Paris

1837:

-dec. 8 - se naște August Pummer, mecena și președinte al Asociației Filarmonice

1838:

-Franz Stieben înființează primul curs comercial (de un an)
-se înființează Cazinoul Național Timișean (Temesi Nemzeti Casino)
-se înființează Asociația Medicilor
-pictorul german Friedrich Baudri, în sejurul său de doi ani prin Banat, vizitează Timișoara
-recensământul clădirilor află la Timișoara 2045 case: 182 în Cetate, 1190 în Fabric, 335 în Josefin și 338 în Elisabetin

1839:

-își începe activitatea aici primul fotograf
-apare o nouă serie a publicației „Temeswarer Wochenblatt”
-apr. 25 - Primarul organizează o adunare publică în care-i desemnează pe cei doi reprezentanți ai orașului în parlament

1840:

-se deschide prima stagiune teatrală de vară la “Arena” în Fabric
-începe epoca de directorat teatral a lui Alexander Schmidt (până în 1847)